

451581

12. JUL. 1928

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX

No. 28

8

IULIE

1928

În acest număr: O problemă de stat de I. Lupaș; Flori, poezie de Ion Gorun; După douăzeci de ani de I. Agârbiceanu; Ce scriu fincii despre România de Oct. C. Tăslăuanu; Secoteli între frați de Alexandru Hodog; Un leac desăvârșit de Septimiu Popa; Plaga inspectorilor de P. Nemoianu; Ungurii și conferința Micci Înțelegeri de M. B. Rucăreanu; Gazeta rimată: Povești fără sfârșit de Anton Pann; Insemnări: Noi și străinătatea, Tineretul în politică, Bacalaureatul, Credința în progres, Când au răsunet nuntii, Un răspuns concludent, etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

Țara Noastră

O problemă de stat

Este problema importantă și delicată a ocrotirii infantile. Conducătorii din trecut ai poporului și ai statului român, având încredere excesivă în proverbiala vitalitate, în mult lăudata virtute prolifică a rasei noastre, nu au dat acestei probleme atențiunea cuvenită. În cele mai multe părți rezolvirea ei a fost lăsată în grija familiei și a societății. Unde viața familiară s'a întâmplat să fie destul de consolidată, creșterea și ocrotirea copiilor se făcea — precum se face și azi — în condițiuni mai mult sau mai puțin mulțumitoare, fără să mai fie necesară vre-o intervenție a societății, de obicei slab organizate și lipsite de putința îndeplinirii unei opere sistematice în domeniul acestei probleme. Unde lipsia însă scutul familiei, copilul nevoiaș, părăsit sau orfan era avizat la mila deaproapelui sau la ajutorul vre-unei modeste societăți de binefacere.

Războiul mondial a cauzat în materialul uman al tuturor statelor, încinse în hora înfricoșată a morții, pierderi din cele mai grele. După încheierea păcii s'a impus pretutindeni necesitatea de a lua măsuri urgente pentru refacerea și sporirea capitalului uman diminuat în cursul războiului. Nepăsarea din trecut a trebuit să dispară, toți factorii de conducere dându-și seama, că este un interes eminent pentru existența oricărui stat, să caute a-și spori prin mijloace raționale numărul cetățenilor, ameliorându-le după puțință și calitatea. Pentru atingerea acestui scop se impunea aplicarea neîntârziată a măsurilor de igienă și sănătate publică, menite a contribui de o parte la micșorarea mortalității infantile, care devenise o plagă amenințătoare pentru viitorul multor state, de altă parte la promovarea și sporirea natalității.

Statistica atribue României în privința natalității un procent urcat (la locul al doilea după Iugoslavia), — ceea ce ar constitui un fapt îmbucurător, dacă nu ne-ar înspăimânta procentul mortalității, care este

și mai urcat (la locul al doilea după Rusia). Aceasta însemnează, că dintre statele europene numai în Iugoslavia se nasc, proporțional, mai mulți copii decât în România și că numai în Rusia mor, iarăș proporțional, mai mulți decât în România.

Adevărat că statisticile nu pot înfățișa totdeauna date sigure, că ele rămân înglodate adeseori în anume sisteme de aparențe amăgitoare. Cu toate acestea ar fi o greșală din cele mai catastrofale, dacă ceice au răspunderea pentru prezentul și viitorul statului național român, răzimați și acum numai pe încrederea oarbă în forța biologică, în capacitatea de sporire a poporului nostru, nu ar lua cele mai serioase măsuri pentru a urma o politică demografică, de ocrotire și sporire a capitalului uman.

Această politică trebuie susținută cu orice sacrificii și prin toate mijloacele raționale, proprii a spori procentul natalității și a-l micșora pe acela al mortalității.

Căci, iată, din cea mai înfloritoare provincie a României întregite, din Banatul lanurilor îmbelșugate și al cântecelor sălătorețe, ne vine un strigăt de alarmă.

Este cartea d-lui Dr. Iosif Nemoianu, *Contribuțiuni la problema copiilor în Banat* (Lugoj 1928), care aduce numeroase dovezi de ordin statistic, social, economic și psihologic în sprijinul următoarelor constatări triste:

„Natalitatea în Banat este cu mult inferioară natalității țării întregite, în mai bine de jumătate a provinciei este inferioară natalității celei mai scăzute, pe care a avut-o vreodată Franța. Subt raport etnic, românii sunt mai puțin prolifici decât toate popoarele conlocuitoare... Subt raport etnic, românii prezintă cea mai mare mortalitate.

„Creșterea anuală a populației acolo, unde aceasta există, e minimală, în foarte multe părți mișcarea demografică este deficitară. Satele și plasele, care se depopulează, sunt toate locuite de români.

„Calitatea copiilor examinați la naștere corăspunde, subt raportul pondului, cerințelor „normalului“ în ceea ce privește naționalitățile provinciei; este însă inferioară la români. Copiii români examinați la vârsta pubertății, în mai mult de 50%, au fost *subnormali ca dezvoltare fizică*. Subt raport psihic tipul *copilului unic* e foarte răspândit“.

Cauzele acestei nefericite stări de lucruri sunt, după cum le indică autorul, multiple. Subt raportul vieții sociale țărănimea bănățeană ar fi adoptat dela sârbi obiceiul urât și dezastros al „căsătoriiilor de probă“, al „concubinajului precoce“, care istovește la o vârstă prea fragedă forțele de procreațiune. Apoi prin imitație și-au însușit de la șvabi sistemul de un copil, sistem pe care aceștia din urmă au început însă a-l abandona. De asemenea orașul Timișoara „cu tendințe de americanizare precipitată“ a exercitat și exercită asupra satelor românești bănățene o influență păgubitoare. Țărânce române, trăind în bunăstare economică, după ce nu nasc decât un copil, imitează „moda“ orașencelor de a „nu mai da copilului să sugă“, înlocuind alăptarea maternă cu alimentația artificială, adeseori fatală micului bănățean.

În sfârșit motivul de ordin economic ni-l arată autorul în concepția exagerat de materialistă a țăranului bănățean înstărit, în sufletul căruia „a pătruns frica de sărăcie, creiată de convingerea, că o nafalitate mărită scade averea familiei și a poporului“. Ne pare însă ciudată întrebarea d-lui dr. Nemoianu: Cine era să le spună țăranilor, că averea nu se înmulțește prin reducerea nașterilor, ci numai prin supraproducție, care reclamă cât de multe brațe de muncă?

Cine? După cât știm, țăranii români din Banat n'au fost lipșiți nici în trecut de conducători, nu sunt nici în timpul de față. Pe șvabi cine i-a îndemnat, să abandoneze sistemul de un copil, dacă nu conducătorii lor? Este deci o imperioasă datorie a tuturor categoriilor de intelectuali români din Banat, dela sate și dela orașe, să înceapă fără întârziere o acțiune sistematică de combatere a acestei plăgi sociale, care compromite progresul biologic firesc al poporului nostru. Problema e cu mult prea vastă și complicată decât să poată fi lăsată numai în grija medicilor specialiști în puericultură. Ea trebuie îmbrățișată cu egală sollicitudine din partea preoților, învățătorilor, notarilor dela sate și chiar a țăranilor mai luminați și mai înțelegători. Datoria autorităților bisericești și de stat este, să acționeze nu numai în mod platonice și incidental, ci după un plan sistematic, studiat în toate amănunțele, punând la dispoziție mijloacele morale și materiale tuturor celor hotărâți să muncească și să lupte cu devotament pentru înlăturarea acestei crize așa de periculoase intereselor naționale și de stat.

Cel dintâi obiectiv al acestei lupte morale-naționale trebuie să fie desființarea totală a „căsătoriilor de probă“ prin înduplecarea părinților — fie cu mijloace persuasive, fie coercitive — să renunțe pentru totdeauna la asemenea exerciții condamnable cu copiii lor nevârșnici. Preoții ca luminători ai satelor vor reuși, în cele mai multe locuri, prin propagandă vie și stăruitoare să-și convingă credincioșii, că asemenea deprinderi împrumutate dela străini sunt pe cât de rușinoase din punct de vedere moral-creștinesc, pe atât de periculoase din punct de vedere național-patriotic. Tot lor le incumbă datoria de a sfătuți, — fie în public prin predici, fie în mod discret, în scaunul mărturisirii — femeile să părăsească „moda“ criminală, care le împinge spre diminuarea natalității prin oprirea artificială a procreațiunii. Iar tineretul bărbătesc trebuie convins prin exhortațiuni neîntrerupte, să se pregătească serios pentru viața familiară așteptând momentul maturității depline, spre a-și întemeia căminul conjugal cu o ființă sănătoasă, care să-și găsească bucuria și rostul său în lume în creșterea copiilor, să fie — cum spune așa de sugestiv Scriptura — ca „o vie roditoare în laturile casei sale“ (sicut vitis abundans in lateribus domus suae) și copiii ei „ca niște tinere ramure de maslin împrejurul mesei sale“ (sicut novellae olivarum in circuitu mensae suae). Aceasta e calea spre tămăduirea boalei sociale, de care pătimeste așa de cumplit poporul nostru bănățean. Plaga socială semnalată de d. dr. Nemoianu anevoie va putea fi înlăturată prin litera moartă a vreunei legi. Ea trebuie combătută și înfrântă prin duhul dăător de viață al

cuvântului dinamic, isvorât din credința și entuziasmul tuturor factorilor datori a contribui la o cât mai bună îndrumare a cetățenilor acestei țări.

Ca șef-director al „Centrului pentru ocrotirea copiilor din Timișoara” distinsul medic ne dă, în lucrarea amintită, și o expunere a tendințelor de desnaționalizare, urmărite de această instituție pe timpul regimului unguresc, arătând că o asemenea tendință a fost cu totul abandonată de către administrația românească și stăruind, „ca într’o viitoare legiferare interesul limitat în trecut numai la ocrotirea copiilor juridicește abandonati să fie lărgit asupra tuturor celor avizați la protecția statului. Interesantă tabela statistică XIV, care arată că în 1926 au fost primiți în instituția din Timișoara 273 copii, pe când în 1925 fuseseră primiți numai 183, deci într’un singur an un spor de 90, care în anul următor (1927) s’a redus iarăș. Autorul însuș constată că „abia dela 1926 începe procesul de echilibrare” în dezvoltarea acestei instituțiuni sub regimul românesc. Evită însă a stăruii asupra cauzelor, cari au produs acest fenomen în 1926, fără a-i putea asigura durata și pentru anii următori.

Nici noi nu vom stăruii. Vom termina însă amintind, că guvernul din 1926, prezidat de d. general Averescu, s’a silit să dea toată atențiunea și tot sprijinul cu puțință acestor instituțiuni de ocrotire infantilă. Pentru generalizarea lor în tot cuprinsul țării în spirit larg umanitar, a pregătit și un proiect de lege privitor la ocrotirea mamei și a copilului. Dar cele întâmplate la 4 Iunie 1927 și de atunci încoace au făcut ca proiectul acesta să rămână înmormântat în arhiva ministerului zădărniciind astfel rezolvirea, cu un ceas mai de grabă, a unei importante probleme de stat.

I. LUPAȘ

Flori

Atâta de pușin trăiși, frumoase flori, —
Eu v'aș dori nemuritoare...
Când veștede vă văd, mă doare;
Eu aș dori să fiți nemuritoare.

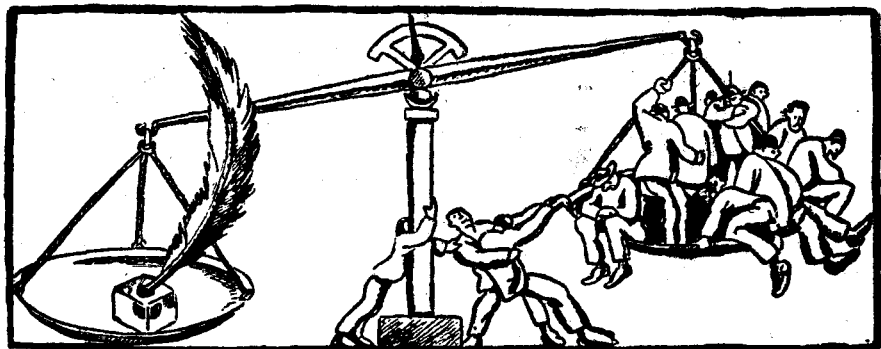
Dorința mea nimica nu înseamnă.
E tănuitul suflet ce mă'ndeamnă
Să spun ce vă doresc, deși știu bine
Că nu veți fi de-apururi lângă mine...

O, scumpe flori, vă veștejiți curând,
Viața voastră ține prea pușin,
O, de-aș putea în viață să vă țin,
Și'n brațe să vă strâng, — dar până când?

1928

ION GORUN

După douăzeci de ani

Trenul intră în gară după miezul nopții, găfâind greoiu, înădușit. Trebuia să sosească la douăsprezece fără un sfert, și acum pe cadranul larg cât o roțiță de plug al peronului cele două arătătoare vechi desemnau unghiul ascuțit al ceasului unu. În drum, nici un accident, afară de năduful necurmat dela zece dimineața și până târziu în noapte. Călătorii căzură într'un fel de toropeală, de tâmpenie, aducând aminte de găinile cari zac prostite, ca paralizate, la umbra gardurilor în zăduful verii.

Nici acum nu adia vr'o undă de răcoare. Aerul era greu; abia se simțeau, când și când, așișoare de răcoare prin cloceala văzduhului. Hamalii se apropiară de monstrul înfierbântat, care dogorea până de parte, cu mișcări încete.

Ioniță Pascu se ridică între cei din urmă în compartiment: șezuse lângă geamul deschis și-l înviorase adierea din fuga trenului. Părea că mai așteaptă unda de răcoare ce-i bătuse de-o vreme în față. Dar cum nu o mai simți, privi în vagon și se văzu singur. Un hamal întârziat se imbie.

Domnul Ioniță Pascu, arată cu mâna singurul bagaj care mai rămăsese, un cufăr vechiu, ros la colțuri, cum is caili cei bătrâni la șolduri, și se ridică în mare silă. Pe coridor, pe peron, la eșirea din gară îi veni să ametească; respira cu scârbă aerul greu, nemışcat, iar în pragul gării se revărsa încă răsuful murdar plin de miasme, al orașului mare, copt de zile întregi de dogoreala unui soare nemilostiv.

— Poftiți trăsură, boerule, ori o mașină?

Hamalul repeți pentru a zecea oară întrebarea de când se coborâseră din vagon. Dar Ioniță Pascu nu-i răspunse nici acum.

Un vlăjgan în zdrențe, cu capul gol, se apropie.

— Vi-l duc eu, boerule, aici peste drum. Zece pași. Vă dă o cameră cu fereastra spre grădină.

— Da. La hotelul cel mai apropiat, zise el pornind după omul care infășcase geamantanul. Ajunseră în grabă, camere erau destule. Iscăli buletinul, și, buimac de toropeala drumului, ca fierț, începu să urce scările; dar la cea dintâi cotitură se opri, se uită cu luare aminte în jur, se uită înapoi la intrare, ochii i se deschiseră largi, mirați, îngroziți, și, abia trăgându-și răsuflarea, zise băiatului care-i ducea geamantanul:

— Ascultă, băete, ce hotel e ăsta?

— Hotel Veneția, se'nțelege.

— Nu e hotel Frascati?

Băiatul îl privi nedumerit.

— Cum să fie? E scris la intrare.

— Dar, mai de mult nu l-a chemat Frascati?

— Nu știu, domnule, că eu nu sunt numai de doi ani aici. Și el porni pe scări înainte cu cufărul. Dar Ioniță Pascu îl opri.

— Stai! Așteaptă! Trebuie să mă cobor să văd. Portarul trebuie să știe.

Ioniță Pascu apropia șazeci de ani, dar arăta cu mult mai bătrân. Era puțintel la trup, uscat ca de secetă, cu părul alb și aspru, cu obrazii răvășiți de părăiașe. Trupul lui fierț de căldura de peste zi, învia acum la fiecare pas: privea cu ochii mirați în jur și, la fiecare pas se strecura în el o neliniște care-l înviora, deși era plină de-o amărăciune care adia ca din mari depărtări.

Iar examină intrarea, gangul până la portar, holul mic, rotund, apoi, apropiindu-se de omul care moțăia pe scaun, zise:

— Ascultă, portar, ce hotel e ăsta?

— Veneția, domnule, spuse acela trăsărind. Cum, nu știți unde trageți?

Băețășul cu geamantanul se coborâse și el, foarte intrigat, și privea cu mirare la bătrân.

— Dar, mai de mult, nu i-a zis Frascati, hotel Frascati?

Omul păru că se gândește.

— Mai de mult, se poate. Dar de zece ani de când eu aici, așa-l cheamă.

Ioniță Pascu ieși în drum. Se uită la clădirile din jur, — și nu-și mai aducea aminte de ele. Căută cu ochii după o prăvălie care-i rămase vic în amintire, — dar nu o pufu descoperi. Erau tot case mari acum. Din mijlocul drumului, amenințat de trăsuri și de mașini, se uită amănunțit la hotel: avea două etaje, era mai mare, mai nou... Și totuși se temea.

Veni din nou la portar.

— Ascultă, prietene, cine e proprietar aici?

— E unu' Dăncilă.

— Nu-i domnu' Perșanu?

Omul ridică din umeri. În loc de răspuns, întinse o blanchetă de-a hotelului, pe care era firma și numele proprietarului.

Bătrânul clătină din cap.

— Intre personal nu este cineva care a făcut aici serviciu înainte cu douăzeci de ani?

Portarul și băiețușul începură să privească bănuitor la bătrân.

— Nu este, domnule, nime. Eu sunt cel mai bătrân, răspunse portarul, dar dacă nu vă convine, liber sunteți să treceți la alt hotel.

Ioniță Pascu, urmat de băiețel, începu să urce din nou scările la etajul întâi. Și cum le urca, după colitura întâia, ochii i se opriră la o treaptă de piatră, care în marginea din dreapta avea o știrbătură mare.

El se opri îndată.

— Băețe, întoarce. Nu rămân aici.

Și, într-o clipă păru c'a mai îmbătrânit cu mulți ani. Toate puterile îl părăsiră, și ajunse la portar cu mare greutate.

— E hotel Frascati, domnule, cum de nu știți atâta lucru?

— Bine, boerule, fie Frascati, dacă voiți.

— De pe scări l-am cunoscut. Am văzut și știrbătura. Pe urmă miroase tot așa de greu, ca de mort, ca și atunci.

Privirile lui sticleau sub sprâncenele albe, mari.

— Este alt hotel aproape?

— Cum nu! Este Europa. Băețe! strigă portarul.

Dar băiatul, înfricat, curios și agitat, era aici.

— De bună seamă e Frascati. Și atunci hotel Europa era vecin, zise bătrânul cu glasul stins. Când eși cu băiatul, portarul, un țaran din Ardeal îmbrăcat acum nemțește, își închipui pe furiș o cruce.

La Europa i se dădu o cameră...

Ioniță Pascu venise cu treburi încurcate la București. Dimineața îl află șezând pe scaun, așa cum îl lăsase băiatul ce-i aduse geamantanul. Nu închise un ochiu, ci cu fie care clipă se trezia mai mult. Și nu treburile încurcate îl finură treaz...

De douăzeci de ani mai venise de două ori în Capitală, tot cu necazuri. Dar a știut să se ferească de hotel Frascati. Și acum, nenorocul...

Înainte cu douăzeci de ani, Ioniță Pascu era om în puterea vârstei, avocat în provincie, într'un colț de țară. Și, din colțul acela, își aduse nevasta, ca cea din urmă încercare, la doctorii vestiți din București.

Până în zorii zilei i se redeșteptară durerile de demult, tragedia aceea... Zece ani trecură până reuși să i se mai potolească desna-dejdea. Și acum învia întreagă, mai sălbatică, mai nepuțincoasă, mai distrugătoare...

Când sosi atunci cu nevasta, trebui să tragă la Frascati, la hotelul cel mai apropiat. Eufrosinei i se făcu rău și începu să verse sânge. O așezară într'un pat, la etaj, și de zece ori pe zi Ioniță sărea scările, în alergarea după doctorii cei mai vestiți. Când în a patra zi,

conducea pe scări pe unul foarte bătrân care-i cercetase nevasta, acesta-i spuse, oprindu-se pe scara cu știrbătura:

— Nu trebuia să pleci cu ea de-acasă. Acum, o vei duce în sicriu.

După ce-l petrecu până la poartă, Ioniță nu mai sări scările. Urcă încet, gânditor, privind cu de-amănuntul lespezile de piatră. Când ajunse la cea știrbă se opri. Un ceas, două? Nu-și putea da seama. Dar când porni din nou, simțea aerul înveninat de otrava și de răsufnul morții.

A doua zi dimineța, Eufrosina, după un nou atac, se liniști pe vecie... A dus-o în sicriu acasă, așa cum i-a prorocit doctorul cel bătrân.

Se apropia amiaza, Ioniță Pascu avea treburi încurcate în București, dar nu se mișca de pe scaun. Nu putea deslega o întrebare: De câte ori e capătul lumii pentru un om?

I. AGÂRBICEANU

Ce scriu tinerii despre România

Noi deacum ne coborâm spre pragul bătrâneții, și deodată cu firele cărunte încep să se potolească și răzvrătirile din suflet, fără să ne taie însă avântul credințelor senine, ce ne-au călăuzit cu lumina lor cărările din cea mai fragedă tinerețe. Pe acestea le vom duce cu noi în groapă.

Incepem să ne uităm în urma noastră, la cei ce vin îndată după noi, și să-i urmărim în mărturisirea credinței lor prin împărțășenia scrisului. Să-i vedem ce cred despre România, pe care cu ajutorul lui Dumnezeu am izbutit să o facem îndoit de mare de cum ne-au lăsat-o înaintașii.

Incepem cu un citat din scrisul unui tânăr sociolog, care nu poate fi nici ușuratic nici pesimist. Iată ce spune, după zece ani dela unire, d. Mihail D. Ralea în articolul „Profesioniștii naționali“ (*Dreptatea*, 11 Febr. 1928): „De zece ani trăim sub un regim anormal de corupție și brutalitate. Economia noastră e dizolvată, viața constituțională anulată, viața intelectuală și morală în descompunere. Un regim de otrăvire a tuturor forțelor de tinerețe și energie ne domină până la sufocare“.

După războiu, s'au remarcat doi cercetători în domeniul sociologiei, d. St. Zeletin și d. Mihail D. Ralea. Cel dintâi e înzestrat cu o excepțională bogăție de cunoștințe, cu o gândire originală și cu un dar de a scrie. Cel de al doilea nu mai puțin bogat în cunoștințe, dar mai eclectic și mai stângaciu în expunerea ideilor.

Citez intenționat scrisul d-lui Ralea, fiind mai tânăr și deci cu un suflet mai proaspăt, nebiciuit încă de furtunile și de decepțiile vieții, din care abia a început să guste.

D-l Ralea decurând s'a înrolat sub steagul politic al d-lui Iuliu Maniu printr'o mărturisire de credință plină de optimism. Regenerarea țării o așteaptă dela partidul tânăr susținut de încrederea maselor, dela

partidul care a primit în sânul său atâtea elemente turbulente, lipsite de experiență și de cultură.

Constatarea d-lui Ralea, pe care o am citat-o, nu e izolată. O cetim de zece ani zi de zi în toate ziarele fără de nici o excepțiune. Au spus-o și atâția politiciani pleșuvi la minte, a căror predilecție e să ponegrească țara în fraze de bălcu. Dar, când e spusă de un om obișnuit să-și controleze gândul înainte de a-l arunca în lume pe aripile vorbelor scrise, are o droschită greutate.

Un alt tânăr, acesta poet, e mai drastic. Ascultați-l: „*Zi cu zi organismul țării putrezește ca un hoit desagregat de viermii colcăitori. Dă-te mai la distanță și ațintește-ți mirosul în vânt: țara românească pute a stârv*“. Poetul e d-l Nichifor Crainic. Sub titlul *Tâlhărie și desnădejde* scrie cumplitele vorbe în ziarul *Curentul* (12 Febr. 1928).

Trebue să amintim cetitorilor, că ziarul *Curentul*, e condus de sângele revoltat și nomad al d-lui Pamfil Șeicaru, care când a pornit la drum făgăduia un „scris nou“. „Scrisul cel nou îl concepem ca o colectivă împărtașenie cu pâinea zilnică a frazei frumoase și cu vinul tare al ideii“ (*Curentul*, 11 Ian. 1928).

Până acum s'a întrecut cu celelalte ziare în criticism și violențe de limbaj. Le-a întrecut pe toate numai cu romanul „*Papagalul alb*“.

În cei zece ani dela unire s'au scris și s'au spus vorbe cu mult mai grele și mai urâte, ca cele pe cari le-am citat. Totuși, în al zecelea an dela unirea visată și pregătită cu atâta sfințenie și atâta trudă de generațiile de cărturari, e din cale afară frist, ca floarea intelectua-lității neamului să nu zărească nici o rază de nădejde în viitor.

Constatările triste ale scriitorilor pe cari i-am pomenit corespund unei realități, sau sunt păreri subiective, rodite de mizeriile trecătoare? Că în România-Mare sunt multe neajunsuri e un fapt ce nu se poate tăgădui. Ele nu se pot înlătura, însă, decât prin *muncă*. N'aș vrea să mă poticnesc de banalități și de soluții-cliseu. Când spun *muncă*, dau acestui cuvânt un înțeles filosofic, încadrând energia umană în energia naturii și a cosmosului. Creațiunea se săvârșește, în domeniul social, prin *muncă* ordonată și disciplinată. Cea dintâi condiție a acestei munci e educația și îndrumarea pornirilor sufletești. Găsesc, că încurajarea faptei bune are o valoare educativă mult mai mare, decât toate criticile brutale ale faptelor rele.

Tinerilor, cari intră în viață, să nu li se vorbească despre ceea ce *nu* trebuie să facă, ci despre ceea ce trebuie să facă, și anume *cum* să facă. Nu negațiunea poate fi un îndreptar pentru viață.

În sufletele tinere trebuie trezit și cultivat cultul acțiunii pozitive și productive, a energiei creatoare.

Faptele, rele trebuie înfierate și stârpite, dar să spui că întreaga grădină a țării românești e năpădită de pălămidă, ni se pare nu numai o nedreptate, ci și o jicnire. Dacă ar fi adevărat, că norii faptelor rele au întunecat cerul nădejdilor de îndreptare în țara noastră, ar însemna că întreg neamul românesc a rătăcit pe calea pierzării?

Pe această cale să fi apucat România întregită?

Credem, că nu.

Păcatele și greșelile sunt trecătoare și n'au pătruns în păturile largi ale poporului.

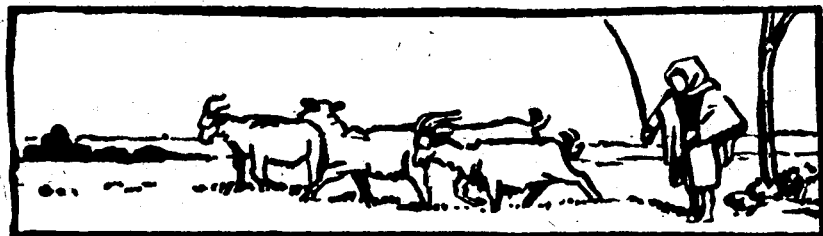
Eșiți odată în largul țării, cum e acum, când se îmbrățișează cerul și pământul în ritmul creației, și veți vedea un clocot de sănătate și de viață. Vi se va însenina sufletul, privind deslănțuirea uriașei energii umane pe plaiurile noastre, și vă veți bucura văzând dărnicia naturii domesticită de muncă.

Aceasta e adevărata viață a țării românești. Aici e viitorul ei, și tot de aici, dela țară, pornesc în valuri nădejtile ei de bine. Că sunt necazuri și mizerii, Doamne, dar ele dau farmecul izbânzii. De aceea, nu mai ocărăți țara, tineri intelectuali dela oraș, voi cari credeți în țărănism.

Mai bine cântați-i imnuri de îmbărbătare și de preamărire.

OCT. C. TĂSLĂUANU

Socoteli între frați

Mulți dintre cercetătorii trecutului nostru mai apropiat, luând asupra lor sarcina anevoioasă de a fixa cu toate clarificările de amănunt geneza României moderne, au încercat să descifreze contribuția de sine stătătoare a diferitelor provincii la formarea civilizației românești. Această întreprindere, la dreptul vorbind, are laturi ispititoare. Punctele ei de plecare se reazimă pe o netăgăduită realitate.

Ingenunchiat sub stăpânirea a patru puteri străine; cu trupul crestă de apăsarea dureroasă a nedreptelor hotare; împiedecat de alungul veacurilor să-și adune toate puterile lui creatoare într'un singur mănunchi, neamul românesc n'a avut parte să trăiască pretutindeni în aceleași împrejurări de viață și nu s'a bucurat nicidecum de libera circulație a energiilor sale; ci s'a dezvoltat fragmentar și incomplet, sub influențe deosebite, apărât împotriva vitregiei vremilor de o unică armură fermecată: principiul mântuitor al unității sale organice. Primejdiile au fost nenumărate, dar destinul nostru a voit așa, ca tocmai atunci, când nenorocirile se abăteau mai aspre deasupra unei părți a neamului, o flacăra vie să izbucnească dintr'un alt colț de țară, luminând ca o torță călăuzitoare în întuneric.

Unele potriviri sunt de-a dreptul uimitoare. Arhidiaconul Gheorghe Lazăr, băiatul de țaran de lângă Sibiu, profeticul apostol al conștiinței românești, sosește la București în plină epocă fanariotă, într'o vreme când pătura conducătoare a țării învăța carte grecească cu dascălii Vardala și Canela, citea gazete grecești aduse dela Viena și mergea la teatrul grecesc al principesei Ralu, fiica lui Vodă-Caragea. Dar, peste o sută de ani, la o clipă de grea cumpănă, în timp ce feciorii cei mai voinici ai Ardealului sângerău pe câmpiile Galiei pentru triumful călăilor nației lor, baionetele dorobanților români se iveau de după crestele Carpaților, iar steagurile sfâșiate de gloate ale libertății s'au aplecat la mormântul procului din Avrig...

Am încrestat aici amintirea simplă a două momente hotărâtoare, despărțite între ele de trecerea unui secol. Cei, cari s'au străduit să

desprindă din frământarea întâmplărilor un fir călăuzitor, scoțând la iveală înțelesul unor adevăruri permanente, au împărțit însă diferitelor provincii roluri bine precizate la nașterea atât de zbuțumată a culturii noastre naționale. Mai demult, acum douăzeci de ani, d. Gh. Ibrăileanu a scris o carte întreagă,¹⁾ ca să dovedescă, pe temeiul unei sintetice recapitulări istorice, că spiritul critic în cultura românească a veacului 19-lea a fost înfățișat aproape exclusiv de scriitorii Moldovei, începând cu Gheorghe Asaki și sfârșind cu grupul „Junimeii”. Susținându-și teza cu o argumentare îndemnatică (și trecând sub tăcere însușirile de discernământ ale scriitorilor munteni), distinsul critic dela *Viața Românească* din Iași a găsit, de altminteri fără prea multă greutate, convenitele explicații. Mai întâi, în Moldova a lipsit o clasă mijlocie națională, cu înclinări (d. G. Ibrăileanu spune: *instincte*) revoluționare. Prin urmare, aci n'au prins atât de ușor erorile formelor noi, importate în grabă din Apus. Apoi, Moldova avea o tradiție culturală mai puternică, mai înrădăcinată, la porțile căreia stătea de pază un duh mai puțin încrezător, deprins să cerceteze atent orice inovație. Vorba e a lui Alecu Russo: — „Moldova e o țară rece, unde entuziasmul, fie politic, fie literar, nu prinde în clipeală...”

În aceste condiții, nu e de mirare, de pildă, că exagerările școlii latiniste ardelenice s'au izbit de rectificările echilibrate ale spiritului critic moldovenesc, al cărui cel mai strălucit reprezentant a fost logicianul rigid și rece Titu-Liviu Maiorescu, neîndurătorul călău al teoriilor cipariene. Ardealul, în schimb, rămâne leagănul impulsurilor revoluționare. Patria gândurilor îndrăznețe, izvorâte dintr'o îndreptățită pornire a unui cuget, nu îndestulă de priceput în meșteșugul de a le înfrâna. Curentul latinist, această tumultuoasă cascadă, în care s'au amestecat deopotrivă amintiri sacre și ridicole erezii, a trecut în elanul ei romantic dincolo de limitele dreptei judecăți? Era firesc să se întâmple așa, fiindcă învățăturile școlii dela Blaj porneau dintr'o înțelegere cu totul nouă a rosturilor neamului românesc în această parte a lumii, iar apostolii ei erau iluminați deschizători de drumuri, cărora nu li se putea cere să-și măsoare însuflețirea celor dintâi avânturi cu precisul compas al silogismului formal. Așa e datina inovatorilor, să exagereze!... Nimeni nu neagă, însă, miraculoasa putere de fecundăție a ideilor risipite din belșug de cei trei propagandiști ai renașterii noastre spirituale: Șincai, Maior și Micu, semănători neosteniți pe întelenitor ogor românesc dela sfârșitul secolului al 18-lea.

Întreaga generație luptătoare dela 1848, cu tot ceea ce au reușit să realizeze conducătorii ei în împrejurările neprielnice de atunci, purta în inimă și în creier concepția solidarității românești și mândria unei nobile obârșii latine. Imaginea posibilă a unirii tuturor românilor într'o singură țară pe pământul Daciei-Traiane de-odinioară răsărise ca o făgăduială precisă a viitorului, făcând să cadă, una după alta, toate granițele artificiale, cari ne mai despărteau. Viziunea aceasta a

¹⁾ „*Spiritul critic în cultura românească*” a apărut la 1909, în editura „*Viața Românească*”.

triumfului final o zugrăvea Dumitru Goleescu într'o profetică scrisoare către Ion Ghica; „Aruncam, sunt acum câteva zile, ochii pe o hartă tipărită la Viena de mai bine de douăzeci de ani și care nu conține decât țările de neam românesc: Valahia, Basarabia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Banatul. Știi dumneata, că aceste țări ar alcătui un Regat frumușel și rotund, cu hotare pe cari natura însăși pare a le fi însemnat? Marca Neagă, Dunărea și Tisa i-ar face o frumoasă cingătoare de mireasă și o bună apărare contra neprieteniei străinilor. Nu știu pentru ce această idee, care anul trecut ar fi fost o curată utopie, îmi pare azi așa de cu puțință, încât mai că s'ar putea pune rămășag că lucrul se va întâmpla; dar când? Iată punctul nesigur ce mai rămâne“.

„Regatul frumușel și rotund“, pe care-l visa fruntașul liberal dela 1848, e astăzi o clădire vastă, a cărei strălucire vie abia se resimte, pe ici pe colo, de umbra piezișe a ingratitudinii și nepriceperii noastre. Dumitru Goleescu, unul dintre cei patru frați Golești ai mișcării dela Islaz, era muntean. N'avea, cu alte cuvinte, nici spiritul critic moldovean, nici înclinarea ardeleană spre cutezătoare înoini filologice. Se pune, în cazul acesta, întrebarea: În calitatea sa de locuitor al plaiurilor argeșene, cu ce îi era îngăduit de soartă să colaboreze la ridicarea vastului edificiu, subț a cărui improvizată cupolă re adăpostim astăzi oboseala și ne rumeșăm nemulțumirile? Care a fost aportul Munteniei în această spinoasă operă de valorificare a energiilor spirituale românești?

Să nu vă închipuiți cumva, că problema a rămas nedeslegată. Dorința omenească de a ști tinde să găsească pentru fiecare întrebare un răspuns potrivit. În cazul de față ni se răspunde așa: În tot cursul veacului trecut, Muntenia a fost centrul de gravitate, în jurul căruia s'au adunat toate forțele active, capabile să transforme o himeră amăgitoare într'o palpabilă realitate. Netezind asperități trecătoare, decretând sacrificiul necesar al veieșăților particulariste; lăsând în umbră notele discordante pentru a scoate la iveală marele principiu al unității, Muntenia a dat dovadă de un simț politic mai ascuțit, de o pătrundere mai adâncă a realităților, de o mai accentuată capacitate reformatoare, constituind într'o perioadă de neconținute prefaceri și de vădit progres un indispensabil nucleu organizator. Tot elanul spre o transformare grăbită a României, care s'a prefăcut în câteva decenii dintr'o țară cu regim agrar feudal într'un stat burghez întemeiat pe ideologia economică apuseană, se datorește străduințelor liberalilor munteni. În studiul său: „Istoria civilizației române moderne“, d. Eugen Lovinescu acordă mișcării pașoptiste din Muntenia partea leului în procesul de formație a civilizației noastre, mărturisind pe șleau că: „liberalismul s'a arătat la noi sub forma unei creațiuni muntene; lui îi datorăm statutul vieții politice“, fiindcă „după cum prin natura contemplativității, moldovenii înclină spre creațiunea poetică (și spre atitudinea critică, adaugă d. Gh. Ibrăileanu), prin firea lor mobilă, comprehensivă și practică, muntenii și-au îndreptat activitatea mai mult pe terenul politic și economic“. Bună sau rea, structura societății românești de astăzi, cu toate

năzuințele și pasiunile ei, a fost determinată de această supremație politică centralizatoare a elementului muntean în viața politică a României de ieri.

Acest fapt e de necontestat. Și acum, putem să ne oprim puțin aci.

* * *

Am merge bucuroși mai departe, dar am ajuns la punctul nevralgic al problemei, și se cade să umblăm de-acum încolo cu băgare de seamă. Cercetările asupra procesului de formație a civilizației române moderne, pe cari specialiștii ar fi în stare, poate, să le urmărească ani de-arândul fără ură și fără părtinire, au stârnit o controversă înveninată în coloanele gazetelor noastre de dincoaci și de dincolo de Carpați. Cum se întâmplă destul de des la noi, unde fiecare chestiune de interes general trebuie să fiarbă mai întâi la bucătărie în cazanul rivalităților de fiecare zi, discuția a alunecat repede de pe tărâmul obiectiv al documentării istorice pe povârnișul cam alunecos al concurenței dintre partide.

În ziarul *Patria* din Cluj, organul foarte bătaios al partidului național-țărănist, au apărut în șir mai multe articole, unele iscălite, altele anonime, preschimbând această inventariere a bunurilor noastre comune într'un pretext de ceartă între două provincii. Cei câțiva publiciști din tabăra comitetului de o sută se arată foarte mândri de câștigul sufletesc, pe care vechiul Regat l'a dobândit pe urma strămoșilor dumnealor, dar nu vor să recunoască cu niciun preț, că Ardealul ar fi primit vreodată ceva în schimb.

Noi nu putem privi raporturile culturale sau politice, cari s'au stabilit, în trecut, deoparte și de alta a Carpaților, sau de-o parte și de alta a Milcovului, ca pe niște împrumuturi cu scadență hotărâtă, a căror contabilitate atentă și migăloasă indică oricând, cu oarecare precizie, pe datornic și pe debitor... Nici nu prea vedem, cine ar fi îndreptățit să poarte registrele, și la ce instanță s'ar protesta cambiile neachitate la vreme.

Această concepție negustorească nu e a noastră. E a celor, cari vor să speculeze la Bursa recompenselor lesne câștigate până și certificatul, care indică locul unde posesorul lui a văzut lumina zilei. Actul de naștere nu creiază pentru nimeni, nici mănoase privilegii, nici osânda unui *capitis deminutio*. Să slujim cu toții, fiecare după puterile lui, principiul mântuitor al unității noastre nezdruncinate. Calea înfăptuirilor e larg deschisă tuturoara, sub cerul liber al României-întregite. Iar tendințele sectariste a regionalismului acaparator, ori de unde ar porni ea, se cade să-i ripostăm într'un singur chip: — Să-i dăm la cap!

ALEXANDRU HODOS

Un leac desăvârșit

Nu uit nici odată clipa când după terminarea studiilor m'am despărțit de bunul meu profesor de morală. Și-a așezat amândouă mâinile pe umerii mei, m'a privit țintă în ochi, contemplându-mă câteva clipe, apoi, silabizând cuvintele îmi grăi:

— Tu ai câteva calități bune. Dar, ai și defecte, cu duiumul. Defectele să le scuturi de pe haina sufletului tău. Iar calitățile să le folosești spre binele semenilor.

M'a îmbrățișat apoi, m'a binecuvântat și mi-a dat drumul în valurile fulburi ale vieții. Mă gândesc și acum cu drag la el, și îi păstrez eterna mea recunoștință. Cu excepția părinților mei trupești, el e singurul om, care fără absolut nici-un interes, mi-a spus vreodată asemenea cuvinte.

S'au scurs de-atunci douăzeci și doi de ani, dar nime n'a mai descoperit în mine vre-o calitate bună. S'au trudit și mai marii mei să descopere această comoară, dar, fără să isbutească. Semenii îmi cunosc pe de-a rostul toate defectele, iar uneori, mi-le spun în față, producând în sufletul meu cutremurul pe care nu-l doresc nimănui. Nevasta, la fel. Culmea culmilor, nici cu însumi nu isbutesc să constat că am vre-o calitate bună. Le caut cu lumânarea, dar, fără să le găsesc.

— Bunele mele calități, îmi zic, de le-am avut vre-o dată, au dispărut în neant. Semenii inci zadarnic mai așteaptă să le fiu de folos...

Dar vedeți, ieri după masă, tocmai cu defectele mele am tămăduit o dureroasă rană.

Cum s'a întâmplat, cum nu s'a întâmplat, n'aș ști să spun. Știu numai, că am sosit la masă la timp, realizând pe neașteptate dorința pe care buna tovarășe a vieții mele din vremuri vechi o credea irealizabilă. M'a și răsplătit cu un surâs dulce, cu o scăpărare a ochilor și cu o țică. În vreme ce eu cercam să-mi dau seama, dacă

nu cumva plecasem în altă direcție, dar, apucat de vre-o zăpăceală am luat-o inconștient spre casă, drăguța de ea plutia în razele celei mai dulci fericiri, curat ca în nugele sentimentale.

A fost o fericire din care a trezit-o... soneria. Câte-va clipe mai târziu îmbrățișarăm, și eu și ea pe-o femeie ca de treizeci de ani, îmbrăcată în negru, slabă ca o scândură, cu ochi negri și triști. Era Lili, verișoara mea din capitala unui județ vecin, care ne cercetează de câte-ori se abate prin orașul nostru.

— Ah, durere, — oftai și eu și nevastă-mea, — ai venit cu lacrimile tale să alungi zâmbetul neașteptatei fericiri de pe buzele noastre.

Știam de ce-a venit. Trăiește înfiorător de rău cu bărbatul, viața ei e un iad și o neconținută luptă cu gândul divorțului. De la noi se abate ca să-și verse tot amarul, să plângă și să primească vre-un sfat ori vre-o mângâiere.

Am reținut-o la masă, am întrebat-o de sănătate, de părinți, de bărbat, de mersul vremii și de câte toate. La al doilea rând de mâncări ea și-a dat frâu liber lacrimilor, reîncepându-și dureroasa ei poveste. Eu o ascultam cu inima strânsă, iar neori, cu pumnii încleștați. Nu mi-am dat încă seama de părerile ce le am despre bărbatul nevastei mele, dar, în ce privește pe alți bărbați, am credința fermă, că ei trebuie să-și cinstească soțiile, să le facă pe voie, să le îndulcească neconținut amărăciunea vieții, etcetera, etcetera. Bărbatul care nu-și cinstește femeia e un criminal.

Știam din experiențele celorlalte vizite ale sărmanei Lili, că toate mângâierile mele sunt de prisos. Și-a vărsat lacrimile și amarul în casa mea, și atât... S'a întors apoi pe scena vieții casnice ca să reînceapă jocul aceleiaș drame.

Acum, o șoptă adâncă a sufletului mă îndemna să-i dau un ajutor efektiv.

„E datorია ta, îmi spunea această șoptă. Ești vărul ei mai bătrân“.

— Spune-mi, Lili, — îi zisei, întrerupându-o, — toate defectele bărbatului tău. Înșiră-mi-le toate, pe rând...

— Ah, îmi răspunse, scoțând cel mai adânc oftat de femei ce l-am văzut vre-odată, tu nu știi ce îmi ceri. Ca să-ți împlinesc dorința, ar trebui să stau la voi vre-o două, trei săptămâni...

— Spune măcar pe cele de căpetenie, stăruii și nevastă-mea, pironindu-și ochii asupra ei.

— Să vă spun, dară, reluă trista mea verișoară. Nici-odată, dar auziți, nici-odată nu vine la masă la timp... Eu pregătesc cele mai bune mâncări, că doar, suntem cununați, ce vrei? Iar el...

— Hm, făcui eu, tresărind și lovind farfuria cu degetele.

— Hm, făcu și nevastă-mea, scăpărând din ochi și zâmbindu-mi mic. E o grozăvie să trăiești cu un astfel de bărbat!

— Apoi, știți, aș vrea să mai stau de vorbă cu el, după masă. Să facem planuri pentru viitor, să facem bilanțul căsniciei... El însă pleacă la casină, să-și întâlnească prietenii. Dar nu cu prietenii s'a cununat, ci cu mine...

— Ticălosul! o întrerupse acum nevastă=mea, dar, uitându=se drept în ochii mei. Eu, îmi mușcam buzele și mă gândiam la șvarțul ce mă așteaptă la cafenea.

— Eu rămân singură, cuc. Plâng și mă uit la pereții casei. Aș ieși la plimbare, dar, cu cine? Pe el, până seara nu=1 mai văd. Ies une=ori singură, ori, cu vre=0 prietenă. Traversez parcul cu inima mână=nită și aruncând priviri duioase perechilor cari se plimbă, braț la braț. Chiar și servitoarea l=a judecat.

— Doar nu=ți spui și servitoarei necazurile? îi făiai vorba, cu un glas de înfruntare.

— Nu, nu ferească Dumnezeu, îmi răspunse, măcar că, în trista mea singurătate n'ar fi mirare să ajung chiar și la această în=josire. Dar, servitoarea noastră e cam într'o dungă. Odată, am găsit=0 dansând singură în bucătărie.

„Doamnă, — îmi grăi, oprindu=se din dans, — abia apuc să mă mărit!

„De ce, tu proasto? — făcui eu, aducându=mi aminte de zilele fericite ale vieții de fată mare.

„Să am cu cine să mă plimb Duminica, — îmi răspunse, râ=zând, veselă.

„Nu știi ce zici, — îi replicai. Nu vezi tu pe bărbatul meu, că mă lasă tot singură acasă, iar de plimbat nu se plimbă cu mine decât, din lună în lună?

„Vai, doamnă, isbucni ea acum, înfuriată, — de=0 fi bărbatul meu așa ca al dumitale, îl trăznește Dumnezeu“.

Vedeți, cum nu m'oi înfuria eu?

Răserăm cu toții, iar dacă ne-a văzut râzând, a râs și ea.

— Spune=mi, Lili, o întrebai după potolirea valului de râs, n'a dat cumva de alta? Știi, lumea e stricată...

— N'a dat, n'a dat. Nu e „în relații“ cu nimeni. Dar, își în=vârte ochii mereu către femeile frumoase. Atunci, când ca prin minune mergem împreună pe stradă, ori, în vre=0 societate, se uită la toate femeile. Iar mie, nu=mi dă nici=0 atenție. Păcătuiește cu ochii. Nu știu ziua și ceasul când m'oi trezi că trece și la fapte... Ah, sunt o femeie neglijată!

— Nemernicul, oftă nevastă=mea, dar, zâmbind și uitându=se iarăși la mine. Eu, simții că roșesc puținel.

— La ce oră vine seara acasă? o întrebă apoi tot nevastă=mea.

— La nouă, iar câte=odată, chiar la zece.

— Dar după zece?

— Atâta i=ar trebui!

Acum, nevastă=mea, nu se mai uita la mine, ci aruncă sâr=manei Lili o privire invidioasă. Iar eu, simțeam că se mișcă scaunul cu mine.

Vreme de=0 jumătate de ceas, Lili își povesti istoria cumplitelor ei patimi, ștergându=și din când în când lacrimile. Ne=a spus chiar și numărul fițării pe cari le fumează bărbatul său, și câte altele.

Fie-care cuvânt al ei mă făcea să-mi strâng ori să-mi mușc buzele, iar uneori, să roșesc și să asud.

Însfârșit, mi-se adresă direct mie :

— Ce zici, vere, la toate acestea ?

— Ce să zic ? Vrei să-ți fiu sincer ?

— Vreau, cum să nu vreau !

— Tu, Lili, te-ai înțeles cu nevastă-meă. Știi ce-ai înșirat în lunga ta lamentație ? Toate defectele mele. O singură greșeală ai făcut. Eu, cam rar viu seara acasă înainte de zece.

— Nu, vere, nu, protestă Lili. De-așa ceva nu sunt capabilă...

— Și totuși, e așa cum îți spun eu. Mi-ai făcut portretul.

— Cum, și tu ? izbucni ea acum, făcând ochi mari. Iar eu credeam...

— Ai avut o credință greșită, încheiai, aprinzându-mi o țigară.

* * *

După masă îmi luai rămas bun dela ele și plecai... la o importantă întâlnire cu un prieten. Lili și cu nevastă-meă, rămase singure, se priviră câteva clipe, fără să-și vorbească. Era o liniște, căreia în sfârșit îi puse capăt Lili, adresându-se nevastei mele :

— Vezi, dragă, te admir și invidiez. Tu ai o fire minunată. Eu, n'am știut până astăzi că toți bărbații, cu vărul meu cu tot, sunt la fel. Să știi că o să-ți urmez pilda. Mă voi resemna, așa cum văd că te resemnezi și tu. Leacul desăvârșit al tuturor ranelor sufletești e resemnarea.

— Știi că îmi plăci, Lili, făcu și nevastă-meă. Așa te vreau... Dar eu, îți sunt adânc recunoscătoare. Lamentația ta mi-a deschis ochii. Ai dreptate. Bărbatul se cunună cu femeia, nu cu prietenii, nici cu cafenelele...

— Dragă, ce să facem ? Lumea e așa cum este, n'o putem schimba noi. Și tânguitoarea de adineaori se prefăcu în consolatoare.

Rezultatul îl prevăd. Lili, probabil, n'o să mai vină pe la noi decât ca să ne întrebe de sănătate. Iar eu, astăzi încă, o să ies cu nevasta la plimbare prin parc. Iar mâne, poimâne, mă voi trezi și cu vre-o calitate bună între numeroasele mele defecte.

SEPTIMIU POPA

Plaga inspectorilor

Am propus într'un articol anterior o seamă de măsuri practice menite să schimbe înspre mai bine aparatul nostru administrativ, prima condiție a consolidării atât de mult dorite. Accentuam, că mijloacele preconizate nu sunt fructul unei speculațiuni de cabinet, ci rezultatul unor experiențe îndelungate, proprii sau împrumutate, și asupra cărora am dori să se deschidă cea mai largă discuție. În acest scop vom căuta să justificăm, treptat-treptat, fiecare din măsurile propuse.

De data aceasta atențiunea noastră se va îndrepta asupra celei mai mari calamități ce s'a abătut asupra organismului nostru social, asupra inspectorilor, cari s'au înfipt ca o adevărată pecingine la temelia așezării noastre de stat. Nu există nici o altă țară în lume, unde să se cheltuiască atâta amar de parale, fără motiv binecuvântat. Pentrucă, inspectorii de tot soiul, cu cari s'a încadrat fiecare ram de administrație în parte, intră în noțiunea funcționarilor necesari; aceștia din urmă trebuie să aibă un rost legal și moral, ceea ce inspectorilor, cu prea puține excepții, le lipsește. Cine ar putea să afirme, bunăoară, că a fi „*inspector al vagabonzilor*“, sau „*inspector general al ușilor și ferestrelor*“ dela Cașele cercuale din țară constituie o atribuțiune legală și morală, pe care statul să o plătească cu multe sute de mii leafă lunară, cu diurne de deplasare și cu permis liber pe căile ferate? Cu toată degradarea aparatului nostru administrativ, nu s'a găsit ministru și autoritate superioară care să recunoască, în azul oamenilor, asemenea aberații. Dar ele se practică de fapt în dosul pomposului titlu de „*inspector general*“, împărțit cu nemiluita de câte ori trebuie întreținut un parazit politic sau social.

Dar să lăsăm considerațiunile de ordin general și să examinăm *in concreto* această categorie de oameni, într'un ram de administrație care ar părea că oferă mai puține puncte de atrație, în învățământul rural.

Toată lumea știe, că învățământul nostru rural se razimă pe următorii piloni: învățători, revizori controlori de plasă și revizori șco-

lari de județe. Toți aceștia își deapănă rosturile în permanentă legătură cu generația plâpândă și cu școala, având un contact aproape zilnic și reciproc. O serioasă organizație didactică ar trebui să se mărginească aci, la criteriul contactului direct și permanent, supunând-o direct ministerului de Instrucție, ca suprem organ diriguitor și de control. Din punct de vedere didactic și administrativ așa se și întâmplă. Ordinea și ierarhia se deplasează numai în ce privește controlul, pe care autoritatea superioară îl împarte cu armata inspectorilor fără atribuțiuni și fără domiciliu legal. Pe cale de contrabandă se sporește deci, fără nicio trebuință, personalul didactic, cu un număr nelimitat de oameni, care, până în momentul de față au ajuns la următoarele categorii și număr de inspectori:

Categoria I.:

1. Inspector de județ;
2. Sub-inspector de județ;
3. Inspector de regiune;
4. Sub-inspector de regiune;
5. Inspector-șef de regiune;
6. Inspector general de regiune;
7. Inspector general la București.

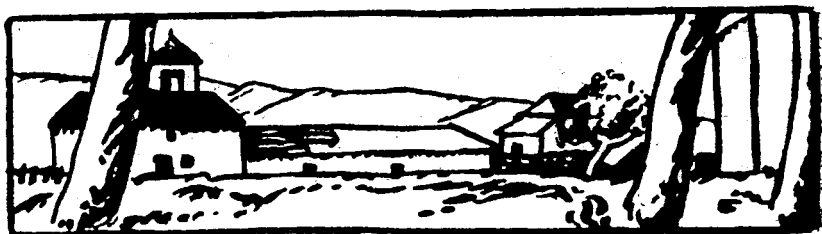
Categoria II.:

1. Revizor de lucru manual pe județ;
2. Sub-revizor de lucru manual pe județ;
3. Inspector de lucru manual pe județ;
4. Inspector „ „ „ „ regiune;
5. Inspector „ „ „ „ peste regiuni;
6. Inspector general de lucru manual la București.

Aruncați, vă rugăm, încă o privire asupra acestei liste, — pe care ne-am năzuit să o întocmim cu multă conștiinciozitate, dar fără să putem garanta că n'am scăpat pe vreunul, — faceți-vă cruce și dați-vă seama de neseriozitatea organismului nostru administrativ. Inchipuiți-vă felul cum descinde acest formidabil și pretențios aparat de control în liniștea satelor noastre și la revizorul școlar, căci noi, văzând-o cu ochii ne-am îngrozit! Cisterne întregi de benzină se cheltuiesc cu deplasarea acestor oameni și sute de mii de zile de cărașit gratuit din partea prea bunilor noștri plugari trebuie să justifice rostul unor oameni cari ei înșiși nu vor să-l aibă și nu-l pot avea, pentru că nu sporirea și specializarea aparatului de control, ci sporirea și specializarea corpului didactic poate promova cultura la țară.

Iată de ce am cerut și vom cere neîncetat fără odihnă, suprimarea inspectorilor din cadrele organismului nostru administrativ și promitem a mai reveni, căci nu acestea sunt cazurile cele mai grave.

P. NEMOIANU

Ungaria și conferința Micii Înțelegeri

— Fapte politice și comentarii de presă —

Presa ungară, care în chestiuni de ordin extern slujește cu fidelitate intențiunile guvernanților maghiari, comentează cu mult zel ființa, menirea și scopul Micii Înțelegeri dela înjghebarea ei până în ziua de azi. Conferințele periodice ale Micii Înțelegeri sunt prilejuri prielnice pentru îndrumătorii opiniei publice maghiare să trâmbițeze în vileag că Mica Înțelegere este „o tovărășie a tâlharilor pentru asigurarea păzii de război”. Aproape în fiecare an se trăgeau clopotele de moarte împotriva Micii Înțelegeri, arătându-se pretenziunile neînțelegeri dintre cele trei state, neînțelegeri, care se accentuiază tot mai mult, amenințându-le cu complectă descompunere. Iată cum se prezintă situația Micii Înțelegeri, văzută la lumina cercetărilor comentatorilor din Budapesta.

— „Avântul cu care a pornit Mica Înțelegere a ținut numai doi ani, atâta timp cât se credea că vor intra în această alianță Polonia, Austria și Grecia, într-o strânsă colaborare cu Italia. Aceasta din urmă însă s'a îndepărtat de Mica Înțelegere din pricina antagonismului cu Iugoslavia și intereselor potrivnice cu Franța. Polonia a încetat a se însufleți pentru Mica Înțelegere, observând că sprijinul ce-l așteaptă dela Cehoslovacia și dela Iugoslavia împotriva Rusiei este îndoielnic. Grecia, cu toate insistențele celor interesați, n'a răspuns afirmativ invitațiilor repetite. Astfel Mica Înțelegere a rămas o alianță a celor trei state, îndreptată exclusiv împotriva Ungariei, având ca element de coeziune conștiința rea a crimei săvârșite. În anii din urmă se simte o desbinare în sânul Micii Înțelegeri de câte ori se pun la ordinea zilei probleme afară de cea ungară. România ar dori sprijin dela aliații ei contra Rusiei, dar înzădar. Iugoslavia, în schimb, vrea ajutor efectiv față de Italia; aliații ei însă manifestă o rezervă semnificativă. Raportul dintre Italia și Ungaria influențează în chip vădit situația Micii Înțelegeri, care n'a reușit să consolideze inelul de încercuire a Ungariei, dimpotrivă, aceasta a ieșit din izolare și actual-

mente Mica Înțelegere este amenințată cu o îngrădire, ce ușor îi poate zădărnici eventualele acțiuni”.

Cu privire la viitorul Micei Înțelegeri, ungurii nădăduiesc că dacă vor reuși încercările dlor Stresseman și Briand de a înfăptui o apropiere între Franța și Germania, Franța va înceta de a mai fi generoasa profectoare a Micei Înțelegeri, și nu va mai aprecia valoarea acestei tovărășii, ca în trecut.

Voci competente, cum este aceea a dlui Ctratz, fostul ministru de Externe, nu se sfiesc însă să declare, că o apropiată descompunere a Micei Înțelegeri nu este probabilă, și atâta timp cât această alianță se va menține, nu sunt nădejdi să se îmbunătățească situația din Europa centrală printr'o revizuire a statului=quo actual.

Hotărârea energetică și categorică a conferinței Micei Înțelegeri, după care cele trei state nu vor admite să se atingă nimeni de tratatele de pace, a produs o impresie plină de mâhnire în cercurile politice ungurești. Socialiștii și radical-democrații sunt de părere că alianța italo-ungară, — până acum cu valoare platonicească așa cum s'a adeverit în procesul optanților, — și campania dusă cu atât exces de zel a lordului Rothermeere pentru revizuirea păcii dela Trianon au provocat atitudinea războinică a Micei Înțelegeri. Elementele iredenfiste se consolează, legându-se în iluzia, că acțiunea proaspătului lord sapă brazde tot mai adânci în ogorul înțelenit al tratatelor de pace, pregătind terenul revizuirii, pentru care a fost câștigat șeful guvernului fascist și un număr însemnat din somitățile vieții publice engleze. Presa șovinistă cântă în strună cu lordul Rothermeere, că Ungaria fiind la înfăptuirea revizuirii prin mijloace pașnice, dar dacă statele successorale resping cu îndârjire orice încercare pacinică, războiul este inevitabil.

* * *

Descălcarea focului de revolvor în Scupștina din Belgrad, precum și discursul cancelarului Seipel, au avut darul să învieze nădejdi himerice ale romanticilor unguri. În urma tragicului incident din Parlamentul iugoslav, cei mai de seamă publiciști unguri au cântat în editoriale prohodul statului sârbo=croato=sloven. Nota generală a acestor articole a fost, că croații se desfac de regatul balcanic, în care au fost înglobați și supuși unei rase brutale, cu porniri și moravuri barbare, cu religia ortodoxă bizantină, pe când sub stăpânirea maghiară se bucurau de drepturi publice integrale, de o largă autonomie și de ocrotirea unei culturi seculare. Conducătorii croați pocăindu-se pentru crima deslipirii de Ungaria, după zece ani de conviețuire cu sârbii, propovădeiesc în lumea mare că sub stăpânirea ungară a fost mai bine și că statuia lui Jellașici ar trebui întoarsă să arate cu sabia, nu spre Budapesta, ci spre Belgrad...

La conferința Micei Înțelegeri din București s'a ales o comisiune pentru intensificarea legăturilor comerciale pornind dela ideea fundamentală a unei comunități economice, în care a fost invitată,

prin un interviu al dlui Marincovici, și Austria, punându-i-se în vedere sprijinul desăvârșit pentru a-și desvolta posibilitățile economice, de care a fost privată în urma împrejurărilor de după război. Cancelarul Seipel, cu prilejul legiferării tratatului comercial cu Ungaria, a declarat în Parlamentul austriac categoric, că opinia publică austriacă pretinde în unison anchluss-ul, deci nu se va apropia de nici o grupare politică sau economică, care să-i fie potrivnică (Dl Marincovici se pronunțase în numele Micii Înțelegeri împotriva unirii Austriei cu Germania). În continuare, cancelarul Seipel declară că Austria nu-și părăsește neutralitatea față de Ungaria și că primește ideea unei colaborări economice cu Mica Înțelegere, dacă la aceasta ia parte și Germania, știind bine că în acest caz conducerea unei confederații economice ar fi sub direcția Reichului.

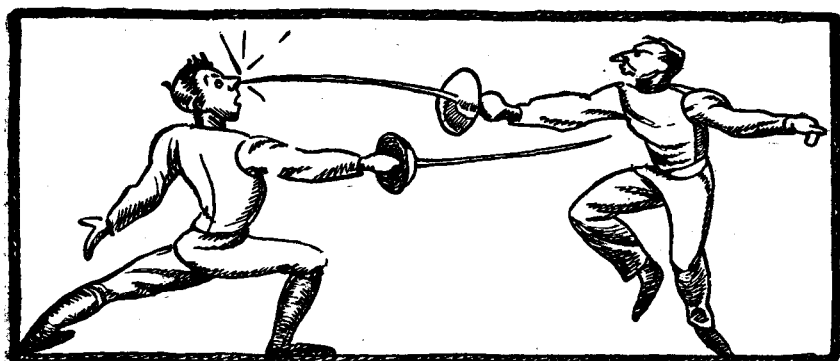
Presa ungară salută cu o deosebită bucurie discursul categoric și totodată ironic al doctorului Seipel, care „îngroapă fără multe me-najamente, încă dela zămislirea lor, proiectele ambițioase ale domnului Beneș, căruia i se atribuie paternitatea inițiativei cunoscute a dlui Marincovici“. Presa ungară arată că a fost o naivitate psihologică din partea Micii Înțelegeri să se pronunțe în acelaș timp împotriva anchluss-ului și pentru o alianță economică cu Austria, căci cine caută prietenia acestei țări, trebuie să știe că ea nu va intra niciodată într'o formațiune, care ar putea-o îndepărta de aducerea la îndeplinire a unirii cu Germania. Mica Înțelegere a uitat că din punct de vedere economic Austria este legată, prin a treia parte a comerțului ei, de Germania, pe când schimburile sale de mărfuri cu Iugoslavia și România sunt cu mult mai puțin importante.

* * *

Ziarele ungurești înregistrează cu mulțumire faptul, că declarațiile dlui Marincovici sunt menite să încordeze din nou relațiunile dintre Germania, Iugoslavia și Cehoslovacia, cari începuseră în timpul recent să se amelioreze într'un chip ce nu putea să fie favorabil intereselor ungurești.

Astfel, declarațiile cancelarului Austriei au mai avut darul să arate lumii întregi că doctorul Seipel vrea să aibe ușa deschisă pentru posibilitatea mai îndepărtată a revizuirii tratatului dela St. Germain, și în acest punct se întâlnesc liniile politicii revizioniste ungare cu scopul final, urmărit de guvernul din Viena. Nu există constelație vremelnică, pentru ale cărei avantagii de azi să se jefiască posibilitățile, cari se pot deschide Austriei într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiat.

M. B. RUCĂREANU

GAZETA RIMATĂ

Povești fără sfârșit

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*De ce nu poți să mai ascult
Poveștile de mai demult?...
Bunică-mea dădea cu bobii,
Eu așipeam la gura sobii,
Visam un Făt-Frumos bălan
Zburând pe calu-i năzdrăvan,
Luptând (din pricina femeii)
Cu vrăjitoarele și zmeii...
Când mă trezeam, într'un târziu,
Zâmbind din somn fără să știu,
Râdea de mine tata-moșu:
— „Știi basmul cu cocoșul roșu?”*

*Dar nici nu poți să te hrănești
O viață 'ntreagă cu povești!
De-acee, drept vă spun, mi-e milă,
Când îl zăresc pe moș-Vintilă
Istorisind cu glas scăzut:
— „A fost odată-un împrumut!”
Tocmai când crezi că se sfârșește,
(Și gându ți se 'nveselește)
Vezi, că te bucuri în zadar:
Povestitoru' ncepe iar!*

*E fără de sfârșit, ca marea,
Povestea cu stabilizarea...*

*Vor trece zile, săptămâni,
Vor trece ani, vom fi bătrâni,
Și ne vom veseli cu toții,
Privind cum ne roiesc nepoții...*

*Un spiriduș de nepoșel,
Iscoditor și prichindel,*

O să vă pună întrebarea:

— „Știi basmul cu stabilizarea?”

Să te oprești atunci pe loc,

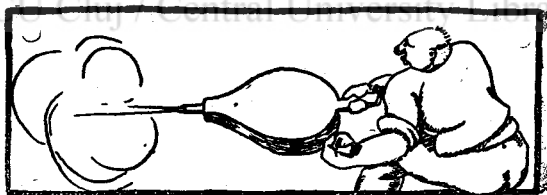
Să mai arunci un lemn în foc:

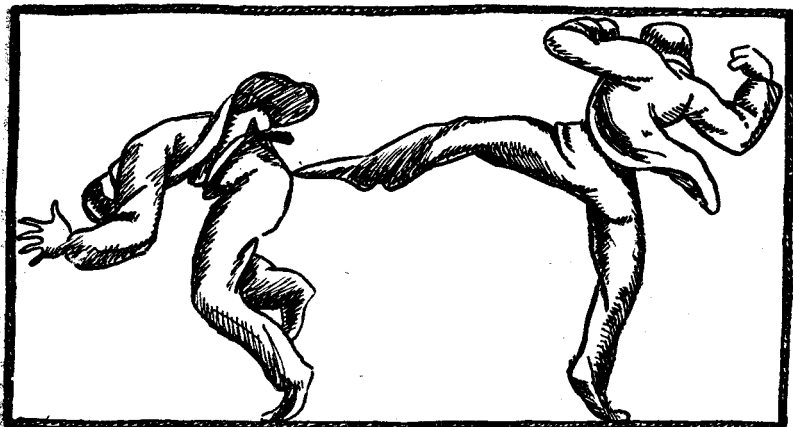
— „Mai bine să vă spună moșu

„Povestea cu cocoșul roșu!”

ANTON PANN

— Fiul lui Pepelea —

INSEMNĂRI

Noi și străinătatea. — O broșură scrisă de d. Virgil Magdearu a fost tradusă în franțuzește. (Ca autor al traducerii îl bănuim pe d. Șt. Csicsó-Pop). Secretarul general al partidului național-tărănist a întocmit un soi de monografie a politicii interne românești pentru uzul străinătății. Și-a îndeplinit sarcina cu multă pasiune, dar n'a făcut țării sale niciun serviciu. Mai mult încă, suntem convingși, că nici pe seama grupării politice din care face parte n'a recoltat prea numeroase simpatii.

Partidul național-tărănist duce o luptă îndârjită împotriva guvernului actual. O știm cu toții. Toate soluțiile uzitate în asemenea împrejurări le-a încercat pentru a ajunge la țintă. Articole de gazetă; discursuri la întruniri publice; scandaluri în Parlament; manifestații

subt cerul liber; nicio lovitură n'a fost lăsată neîntrebuințată. Zădarnică a fost, însă, orice efortare. D. Vintilă Brădianu refuză să se retragă în folosul domnului Iuliu Maniu. Liberalii se cramponează de putere. Pentru a-i scoate din plăcutul culcuș unde s'au cuibărit, e nevoie de arme noi. La adunarea dela Alba Iulia s'a hotărât limpede: „Orice mijloc e îndreptățit pentru suprimarea guvernării liberale“!

Iată, deci, cea dintâi consecință a acestei formule iacobine, care pune pe toți membrii guvernului *hors la loi*, cum se zicea pe vremea sceleratului Robespierre: E apelul la străinătate. E crima, pe care nenorocitul Ludovic al XVI-lea a ispășit-o subt tăișul ghilotinei. Democrația, însă, are dreptul să săvârșească această crimă fără nicio

teamă de răspundere. Căci „orice mijloc e îndreptăţit” pentru înlăturarea dela cârmă a unui partid impopular. Chiar batjocorirea sângeroasă a ţării; chiar o acţiune împotriva intereselor ei; chiar o alianţă cu duşmanii ei. (Fiindcă, fără îndoială, cuprinsul broşurei dlui Virgil Madgearu va servi ca excelent material proaspăt de propagandă împotriva României).

Tabloul necazurilor noastre interne, zugrăvit în culori negre pentru edificarea opiniei publice, poartă imprimată pe cetea cunoscută a atelierului naţional-ţărănist. Dacă ar fi vorba numai de un atac împotriva „partidului liberal, fapta n'ar prezenta nicio gravitate, deşi nu vedem niciun moment folosul unei depasări a răfuielilor noastre de-acasă pe arena publicităţii europene. Totdeauna a fost preferabilă spălarea rufelor murdare în familie. Dar broşura domnului Virgil Madgearu nu se mulţumeşte cu atât. Din paginile ei pămîtase, se desprinde o critică sângeroasă cu privire la situaţia generală a României, menită să stărnească din plin satisfacţia răuvoitorilor şi compătimirea prietenilor. Aşezămintele de temelie ale ţării: administraţia, justiţia, Parlamentul, oştirea, sunt înfăţişate ca nişte organisme putrede, cari au intrat în descompunere. Foştilor aliaţi, cari ar fi ispitiţi să concluzioneze la consolidarea noastră economică, li se spune: — „Nu ajutaţi România, căci banul vostru va intra într-o vizuină de tâlhari!” Iar foştilor noştri vrăjmaşi, cari abia aşteaptă clipa răzbunării, li se strecoară stupida speranţă: — „Nu vă temeţi să atacaţi România, soldaţii noştri sunt flămânzi şi goi, armata noastră n'are arme şi muniţii”!...

Aşa îşi inchipuie partidul naţional-ţărănist că va doborî guvernul liberal şi va sili pe d. Vintilă Brătianu să demisioneze mai repede. Crezând că loveşte în adversar, pămîteşte obrazul ţării. Pentru această faptă va câştiga, desigur, recu-

noştinţa vrăjmaşilor noştri. Nu prea ştim ce va face cu ea. Simpatia binevoitorilor României nu va reuşi, însă, s'ocucerească prin asemenea procedee. Rezultatul va fi, prin urmare, tocmai pozitiv celui aşteptat!

Tineretul şi politica. — Partidele noastre politice îşi recrutează din vreme armata lor de ieniceri.

În partidul naţional-ţărănist, d. Alexandru Vaida a întemeiat cunoscutul grup al băeţilor dela „Chemarea”, unde fiii, nepoţii şi rudele mai depărtate ale fruntaşilor, cari sunt astăzi în plină activitate combativă, se pregătesc pentru anevoioasele lupte electorale de mâine. Tinerile odrasle sunt deprinse încă de pe băncile şcolii cu mânăuirea uşoarelor arme ale demagogiei, fiind purtate din când în când pe la câte o alegere parţială, unde popa Man ţine lecţii practice de retorică populară; iar mai târziu, când se vor pricîpe să făgăduiască tot atât de bine caşi înaintaşii lor ştergerea dărilor şi împărţirea pădurilor, le va veni şi lor rîndul să intre în Cameră, ca să reprezinte, din tată'n fiu şi din unchiu în nepot, democraţia română. Deocamdată, speranţele zilei de mâine cîntă Marsilieza: „*Nous entrerons dans la carrière quand nos aînés n'y seront plus!*”

Prins în angrenajul unei concurenţe silite, partidul liberal nu se putea lăsa mai pe jos. Ca din pămînt a răsărit în Ardeal o grupare a tineretului liberal! Gruparea şi-a atârnat o firmă; „Solidaritatea”, şi şi-a găsit un şef recunoscut, pe d. dr. Eugen Dunca. Proaspeţii învăţăcei, adunaţi sub steagul dlui Tancred Constantinescu în nădejdea unei apropiate procopseli, sunt, după cât se pare, adversari convinşi ai agitatorilor de meserie. Ei preferă să-şi taie cale din vreme spre diferite capitale bugetare. Tineretul liberal a simţit, astfel nevoia unei autojustificări publice. De aceea, conducătorul micului detaşament de

avangardă liberală, a compus un fel de memoriu, pe care l'a publicat în ziarul *Națiunea*, ca să arate în fața lumii întregi motivele pentru cari oricare român ardelean major, vaccinat și eliberat din oștire, e dator să se înscrie în partidul liberal de subț inspirată conducere a dlui Vintilă Brătianu. Argumentele, să fim drepți, nu lipsesc. Harnicii învăței guvernamentali s'au silit să transcrie pentru uzul lor propriu istoria frământărilor politice românești din ultimii optzeci de ani, făcând să treacă pe dinaintea ochilor noștri figurile glorioase ale lui C. A. Rosetti și Ion C. Brătianu, întemeiatorii partidului liberal. Cunoaștem această arie de flașnetă a reclamei liberale. Toate evenimentele mari din viața României moderne au fost prezidate de partidul liberal, dela hotărârile Divanurilor ad-hoc, până la războiul pentru întregirea neamului...

Ni se cere, deci, să ascultăm glasul trecutului. Foarte bine. Dar, dela niște reprezentanți ai unei generații noi, ne-am fi așteptat la unele constatări asupra prezentului. Am fi dorit să auzim oare cari planuri pentru viitor. Ce i-a atras în partidul liberal de astăzi? Ce așteaptă pe ziua de mâine? Ce slujbe, ce onoruri, ce chiverniseli?.. Un moment de sinceritate, și ne-am lămuri! Dar așa, ni se cere să credem că junii cu pricina s'au înscris în clubul dlui Al. Lapedatu de dragul lui Eliade-Rădulescu... A se slăbi, Mitică! vorba meșterului Caragiale.

Bacalaureatul. — La fiecare sfârșit de an, aceeaș poveste. Aceeaș interminabilă discuție în jurul examenelor de bacalaureat, cari fac adevărate ravagii printre absolvenții de liceu. Sunt localități, unde procentul celor căzuți depășește jumătatea candidaților prezenți. Situația, pe ori care parte am privi-o, e îngrijitoare, fiindcă nicio explicație nu ne mulțumește.

S'a afirmat, de pildă, că judecata comisiunilor speciale e excesiv de severă, cei mai mulți dintre profesorii examinatori manifestând plăcerea de a pune elevilor cele mai încurcate și înai absurde întrebări. Un fel de sadism de catedră, ale cărui inocente victime sunt tinerii respinși în pragul Universității după opt ani de studii secundare. Mai mulți colecționari de curiozități școlare, au adunat; se zice, numeroase mostre de chestiuni anevoioase, puse candidaților dintr'un acru spirit de șicană. Ni s'a istorisit și nouă cazul unui absolut de liceu, care ar fi fost iremediabil respins, fiindcă n'ar fi știut câtă zestre a adus a doua soție a lui Ștefan cel Mare... Evident, nu prea suntem îndemnați să credem în veracitatea acestor lamentații, cunoscând și noi, din proprie experiență, tendința tuturor candidaților respinși de a se înfățișa ca victime ale absurdității programelor.

Mai gravă ni se pare cealaltă probabilitate. E ceva care nu funcționează bine în mecanismul învățământului nostru secundar. Și tare ne e teamă, că nu sunt numai elevii de vină... Pricina slabei pregătiri a acestora nu se ascunde numai în lipsa de aptitudini pentru carte a tinerei generații de după război. Se poate vorbi pe șleau și despre insuficiența vădită a unui mare număr de profesori, cărora li s'au încredințat posturi în învățământ, fără să li se ceară o pregătire serioasă pentru nobilul lor apostolat. Cererea a fost atât de mare după războiu, erau atâtea locuri de complectat, încât profesorii secundari s'au recrutat cam în pripă din elemente de toată mâna, cu studiile științifice improvizate și cu meșteșugul pedagogic învățat pe apucate. Neajunsul acesta se va îndrepta cu vremea. Tinerile elemente, cari ies acum de pe băncile universitare, reiau vechia tradiție a profesorilor cu vocație și cu suficientă cultură. Dar, până atunci, ce facem?

Ar fi cu desăvârșire nedrept, ca elevii ne-pregătiți să plătească nepriceperea profeso-rului, în grija căruia a fost opt ani de zile!

Ne gândim foarte serios, care va fi soarta celor trei până la patru mii de absolvenți ai cursului secundar (despre atâți vorbește statistica), frânțiți sistema-tic dela examenul de bacalaureat, cari bat zadarnic la porțile Universității. Ce se va alege din acești băieți, destinați unor cariere intelectuale? Ce drum vor apuca? Ce întrebuințare li se va da? E o adevărată problemă socială, care n'ar trebui bagatelizată. Aceste epave ale liceului, rămase la mijlocul drumului, vor alcătui viitoarea clientelă a celui mai trist proletariat, acela al ratafîlor. Oficialita-tea noastră se preocupă, care, de această chestiune?

Credința în progres. — În fruntea celui mai recent număr din revista de sinteză culturală *Minerva*, care apare la Iași, d. I. Petrovici publică o elocventă conferință despre „Credința în progres”. D. I. Petrovici e unul dintre puținii cugetători, cari, despiciând și criticând diferitele sisteme de metafizică, sau în-cercând să clădească altele noi, reușesc să pună însușirile lor literare în serviciul problemelor filosofice, aducând spre în-țelegerea fiecăruia cele mai aride ab-stracțiuni și făcând, de cele mai multe ori, dintr'o idee zăvorâtă cu zece lacăte o imagine colorată vie și luminoasă. (Darul acesta îl stăpânește, după cum se știe, cu o rară virtuozitate, d. H. Bergson, ale cărui cursuri la Sorbona erau, pe vremuri, foarte cercetate de public tocmai pentru fermecătoarea for-mă a savanțelor prelegeri.) Pentru po-pularizarea înaltelor cercetări, cari se străduiesc să descifreze marea taină a vieții și a lumii, asemenea mijloace nu sunt de disprețuit, ci dimpotrivă. Filo-sofia a încetat de mult să mai fie mo-nopolul unei caste de inițiați, de felul aceleia a fakirilor indieni. În templul ei

poate să intre oricine, iar învățătura ei se tâlmăcește tuturora.

Cântărind valoarea noțiunii de pro-gres, d. I. Petrovici caută să deslege o controversă, care, chinuiește cu deose-bire cugetul omului modern, zăpăcit de vijelioasa întrecere a descoperirilor știin-țifice, dar obsedat, în aceeaș vreme, de îndoielnicele sale câștiguri pe tărâmul vieții sufletești. D. I. Petrovici pornește la drum atacând în plin teoria stabili-tății lui Schopenhauer, care, fără să tă-găduiască progresul științific și tehnic, ne amărește cu gândul că „progresul acesta material nu are o valoare extra-ordinară, fiindcă chiar de-a îmbunătățit confortul, nu a sporit cu nimic comoara înțelepciunii omenești”. Adică, filo-sofii moderni nu fac decât să imite și să reia ipotezele celor vechi; pretutin-denii apar aceleași patimi și aceleaș interese; războaiele n'au fost înlăturate; lupta aprigă pentru existență n'a încetat; omul modern, cu cât își creiază mai multe exigente cu atât e mai puțin satisfăcut, mai nemulțumit și mai nefericit... Tă-găduind îndreptățirea acestei teorii, d. I. Petrovici arată, de pildă, progresele fă-cute pe tărâmul cunoștințelor noastre despre timp și spațiu, subliniind însem-nătatea descoperirii abstracte a celei de a patra dimensiuni: „un salt care des-chide nebănuite perspective în pătrun-derea tainelor existenței”. Dar progre-sul în ordinea morală? Nu însemnează nimic desființarea sclaviei, îmbunătățirea soartei femeii, desrobirea popoarelor sub-jugate? E drept, războiul n'a fost înlă-turat, dar unele progrese tot s'au rea-lizat. Invingătorii, cel puțin, nu-și mai năvănescă prizonierii, nici nu-i mai vând ca robi. În fine, rămâne ultima obiec-țiune: fericirea! Este lumea mai fericită azi, sunt mai puține dureri? E greu de făcut o balanță a plăcerilor și a sufe-rințelor. În orice caz, tot cultura, tot știința rămâne leacul suveran împotriva suferințelor, și puțința să stăpânești du-

reera, să te ridici deasupra ei. Căci cine înțelege iartă, și prin iertare do- bândesti liniștea sufletească.

Incredzător în realitatea palpabilă a pro- gresului, d. I. Petrovici și-a sfârșit con- ferința cu îndemnuri optimiste: — „Este bine să ne comportăm cași cum am înțelege, că în lumea aceasta n'am fost chemați nici ca spectatori nici ca mo- safiri, ci ca vâslași și piloți“. Vorbele acestea, firește, nu sunt atât ale unui filosof, cât ale unui moralist. Dar mo- ralistul, mai mult decât oricând, are dreptate.

„Când au răsunit munții“. — Cea dintâi broșură din noua „Biblioteca a Poporului“, pe care a început s'o fi- părească editura Cartea Românească din Cluj, e o culegere de romane și schițe ale prietenului și colaboratorului nostru d. Septimiu Popa. Cântecul, de peste șazeci de pagini, cu grije înfățișată ma- relui public cititor, poartă titlul primei povestiri: „Când au răsunit munții...“ Insușirile de scriitor ale povestitorului se potrivesc de minune cu scopul ur- mărit de editor. Schițele și romanele lui Septimiu Popa, inspirate mai totdeauna din zbuciumul sufletelor simple, sunt străbătute de o largă simțire omenească, sinceră și înduioșătoare, la capătul că- reia înfloarește gândul creștinesc, mân- găietor, al împăcării depline cu toate încercările sorții. Ca preot la sate, altă- dată, ca talmăcitor al învățaturii lui Isus printre copii de școală, astăzi, d. Septimiu Popa s'a deprins să vorbească despre viață și despre moarte, acestor cugete drepte, cu glasul domol și cu zâmbetul pe buze. În cuvintele sale, calde și intime, nu fulgerul elocvența sărbătorească a predicatorului sentențios, ci se desprinde acel farmec alinător al duhovnicului bun, care știe să-și aplece

în taină urechia spre durere, care a vă- zut multe, a înțeles multe și a iertat multe. Stilul domnului Septimiu Popa, limpede și ușor ca o lacrimă între su- răsuri, nu folosește artificii și nu se împovărează cu podoabe inutile. Ade- vărul meșteșug al scrisului e făcut din firesc, din simplitate și din liniște. Despre aceasta ne-a convins demult marele meșter al prozei franceze, scepti- cul care nici nu credea în altceva, Anatole France.

Datorită acestor însușiri, volumașul „Când au răsunit munții“ va avea, suntem încredințați, o primire însuflețită în lumea căreia i se adresează, — și nu numai acolo.

Un răspuns concludent. — La Bis- trița s'a oferit în cadrele unui banchet octogenarului protopop Grigorie Pletosu decorația „Coroana României“ în gra- gul de comandor. Decoratul mulțumind în toastul său pentru această distincție a spus în ironie că „poate n'a fost vrednic de ea, dar precum pe pieptul unui rabin stă bine, atunci de sigur și pe pieptul unui protopop ortodox“. Va înțelege actualul titular al ministerului de Culte aluzia, ori ea e prea fină pentru cel ce se complace în rolul de protector al rabinilor și de prigonitor al preoților români din Ardeal? În ce pri- vește meritele părintelui protopop Cri- gorie din Bistrița, ele sunt desigur cu- noscute cititorilor *Țării Noastre*, cari l-au apreciat și ca distins profesor de liceu, și ca autor de manuale, didactice, și ca propovăduitor al Evangheliei. De- aceea, ne credem în drept a-i exprima și în numele lor omagii sincere și res- pectuoase pentru munca săvârșită timp de 50 de ani cu neîntreruptă stăruință în domeniul vieții sufletești a poporului nostru.